

ΣΑΒΒΑΤΟ 11 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2023

ΤΑΞΗ: Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Υπεύθυνη ομάδας Αρχαίων Ελληνικών: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΑΝΤΖΟΥΛΗ

Επιμέλεια διαγωνίσματος: ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΗΓΟΥΝΑΚΗΣ

Α. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1. Αριστοτέλους Πολιτικά (Θ2, 1-4)

Ὅτι μὲν οὖν νομοθετητέον περὶ παιδείας καὶ ταύτην κοινὴν ποιητέον, φανερόν. Τίς δ' ἔσται ἡ παιδεία καὶ πῶς χρὴ παιδεύεσθαι, δεῖ μὴ λανθάνειν. Νῦν γὰρ ἀμφισβητεῖται περὶ τῶν ἔργων. Οὐ γὰρ ταῦτά πάντες ὑπολαμβάνουσι δεῖν μανθάνειν τοὺς νέους οὔτε πρὸς ἀρετὴν οὔτε πρὸς τὸν βίον τὸν ἄριστον, οὐδὲ φανερόν ποτέρον πρὸς τὴν διάνοιαν πρέπει μᾶλλον ἢ πρὸς τὸτῆς ψυχῆς ἤθος. Ἐκ τε τῆς ἐμποδῶν παιδείας ταραχώδης ἢ σκέψις καὶ δῆλον οὐδὲν ποτέρον ἀσκεῖν δεῖ τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον ἢ τὰ τείνοντα πρὸς ἀρετὴν ἢ τὰ περιττά (πάντα γὰρ εἴληφε ταῦτα κριτὰς τινὰς). Περὶ τε τῶν πρὸς ἀρετὴν οὐθέν ἐστιν ὁμολογούμενον (καὶ γὰρ τὴν ἀρετὴν οὐ τὴν αὐτὴν εὐθύς πάντες τιμῶσιν, ὥστ' εὐλόγως διαφέρονται καὶ πρὸς τὴν ἀσκήσιν αὐτῆς). Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀναγκαῖα δεῖ διδάσκεσθαι τῶν χρησίμων, οὐκ ἄδηλον. Ὅτι δὲ οὐ πάντα, διηρημένων τῶν τε ἐλευθερίων ἔργων καὶ τῶν ἀνελευθερίων φανερόν, καὶ ὅτι τῶν τοιούτων δεῖ μετέχειν ὅσα τῶν χρησίμων ποιήσει τὸν μετέχοντα μὴ βάνανυσον.

2. Αριστοτέλους Ἠθικά Νικομάχεια (Β1,1-3)

Διττῆς δὴ τῆς ἀρετῆς οὐσης, τῆς μὲν διανοητικῆς τῆς δὲ ἠθικῆς, ἡ μὲν διανοητικὴ τὸ πλεῖον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὐξήσιν, διόπερ ἐμπειρίας δεῖται καὶ χρόνου, ἡ δ' ἠθικὴ ἐξ ἔθους περιγίνεται, ὅθεν καὶ τοῦνομα ἔσχηκε μικρὸν παρεκκλίνον ἀπὸ τοῦ ἔθους. Ἐξ οὗ καὶ δῆλον ὅτι οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται· οὐθέν γὰρ τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται, οἷον ὁ λίθος φύσει κάτω φερόμενος οὐκ ἂν ἐθισθεῖ ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίζη τις ἄνω ῥιπτῶν, οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων ἄλλως ἂν ἐθισθεῖ. Οὐτ' ἄρα φύσει οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί, ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι αὐτάς, τελειούμενοι δὲ διὰ τοῦ ἔθους.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A1α. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «**Σωστό**», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «**Λάθος**», αν είναι λανθασμένη, με βάση το απόσπασμα του διδαγμένου κειμένου. Να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν .

1. Κατά τον Αριστοτέλη υπάρχει σύγκλιση απόψεων για το περιεχόμενο του όρου «αρετή».
2. Η θέσπιση νόμων για την παιδεία είναι επιτακτική ανάγκη για τον Αριστοτέλη.
3. Η παιδεία που παρεχόταν σε καθημερινή βάση την εποχή του Αριστοτέλη παρουσίαζε προβλήματα.
4. Οι νέοι θα πρέπει να διδάσκονται όλα τα χρήσιμα μαθήματα.
5. Η διανοητική αρετή δεν απαιτεί εθισμό.
6. Στον άνθρωπο υπάρχει η προδιάθεση για τις ηθικές αρετές.

(Μονάδες 6)

A1β. Σε ποιους όρους αναφέρονται οι αντωνυμίες «**αὐτόν**» - «**αὐτάς**» ;

(Μονάδες 4)

(Μονάδες 10)

B1. Λαμβάνοντας υπόψη σας το χωρίο «**Οὐ γὰρ ταῦτ' ἅπαντες ὑπολαμβάνουσι . . . ταῦτα κριτὰς τινας**»), να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα: Ποιους πιθανούς διδακτικούς στόχους και ποιους τύπους παιδείας αναφέρει ο Αριστοτέλης ότι ισχύουν στην εποχή του;

(Μονάδες 10)

B2α. Να αντιστοιχίσετε στο τετράδιό σας καθεμιά αρχαία ελληνική λέξη της **Στήλης Α** με την ετυμολογικά συγγενή της νεοελληνική λέξη της **Στήλης Β** (στη **Στήλη Β** περισεύουν τρεις λέξεις).

Στήλη Α

1. εἴληφε
2. παρεκκλῖνον
3. τείνοντα
4. δέξασθαι
5. ἐμποδῶν
6. σκέψις

Στήλη Β

- α. δοχείο
- β. τάξη
- γ. ἐγκλημα
- δ. ἐπόμενος
- ε. κλίμακα
- στ. παραλαβή
- ζ. παράταση
- η. ποδόσφαιρο
- θ. σκοποβολή

(Μονάδες 6)

β. Να γράψετε για καθεμία από τις λέξεις «βάνουσον» και «περιπτά» μία περίοδο λόγου στα νέα ελληνικά με την ίδια λέξη σε οποιαδήποτε μορφή της (πτώση, γένος, αριθμό), με διαφορετική, όμως, σημασία από αυτή που έχουν στο κείμενο. (Μονάδες 4)

(Μονάδες 10)

B3. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις των δύο στηλών. (Στη **ΣΤΗΛΗ Β** περισσεύουν **δύο** όροι).

ΣΤΗΛΗ Α

ΣΤΗΛΗ Β

1. Εύδοξος	α. κωμόπολη της Μακεδονίας όπου συνήθως γίνονταν τα μαθήματα του Αριστοτέλη στον Αλέξανδρο
2. Περίπατος	β. αγαπημένος φίλος του Αριστοτέλη
3. Αναγνώστης	γ. ευβουλία
4. Θεόφραστος	δ. η σχολή που ίδρυσαν οι συνεχιστές της φιλοσοφίας του Αριστοτέλη
5. Ξενοκράτης	ε. παρανόμι του Αριστοτέλη
6. Ησίοδος	στ. ευδαιμονία
7. Μίεζα	ζ. συνάδελφος Αριστοτέλη
8. Πολιτεΐαι	η. πιστός μαθητής του Αριστοτέλη
9. Ερμίας	θ. συλλογή των μορφών διακυβέρνησης διαφόρων ελληνικών πόλεων
10. Πρωταγόρας	ι. Θεογονία
	ια. Αστρονόμος, μαθηματικός και γεωγράφος
	ιβ. διαλεκτική

(Μονάδες 10)

B4. Παράλληλο κείμενο
Napoleon Hill, «Ο Νόμος της Επιτυχίας»

«Η συνήθεια αναπτύσσεται από το περιβάλλον, από το να κάνεις το ίδιο πράγμα, ή τις ίδιες σκέψεις, ή να επαναλαμβάνεις τις ίδιες λέξεις ξανά και ξανά. Η συνήθεια μπορεί να παρομοιαστεί με το αυλάκι στον δίσκο του γραμμόφωνου και ο νους με τη βελόνα που κινείται στο αυλάκι. Όταν έχει σχηματιστεί καλά μια συνήθεια, μέσω επανάληψης της σκέψης ή της δράσης, ο νους έχει την τάση να προσκολλάται και να ακολουθεί την πορεία της συνήθειας τόσο στενά, όσο και η βελόνα το αυλάκι στον δίσκο. Η συνήθεια δημιουργείται κατευθύνοντας επανειλημμένα μία ή περισσότερες από τις πέντε αισθήσεις, όραση, ακοή, όσφρηση, γεύση και αφή, προς μια ορισμένη κατεύθυνση. Όταν η συνήθεια εδραιωθεί καλά, ελέγχει αυτόματα και κατευθύνει τη δραστηριότητα του σώματος και του χαρακτήρα. Έμαθες να γράφεις κατευθύνοντας επανειλημμένα τους μύες του χεριού σου, για να σχεδιάζεις ορισμένα σχήματα, τα γράμματα, ώσπου τελικά ανέπτυξες τη συνήθεια να γράφεις. Τώρα γράφεις με άνεση και ταχύτητα, χωρίς να σχεδιάζεις αργά το κάθε γράμμα. Η γραφή σου έγινε συνήθεια. Η αρχή της συνήθειας θα κυριαρχήσει στις νοητικές σου ιδιότητες, όπως ακριβώς επηρεάζει τους μύες του σώματός σου, κάτι που εύκολα μπορείς να αποδείξεις, εάν κάνεις κτήμα σου και εφαρμόσεις αυτό το μάθημα περί αυτοπεποίθησης. Κάθε δήλωση που θα επαναλάβεις στον εαυτό σου, κάθε επιθυμία που θα φυτέψεις βαθιά στον νου σου μέσω της επανάληψης, τελικά θα γυρέψει να εξωτερικευτεί μέσω του σώματός σου και των προσπαθειών του. Η συνήθειά σου θα είσαι εσύ».

γραμμόφωνο : είδος πικάπ που μέσω βελόνας έπαιζε δίσκους μουσικής.

Να συγκρίνετε τις απόψεις που εκφράζει ο Αριστοτέλης για την αξία του εθισμού στο αρχαίο διδαγμένο κείμενο των Ηθικών Νικομαχείων με αυτές που διατυπώνονται στο παράλληλο κείμενο.

(Μονάδες 10)

ΑΡΕΙΤΟΛΜΟ

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ξενοφώντας Κύρου Παιδεία 3.3.43-45

Ο Ξενοφώντας περιγράφει τον πόλεμο των Περσών -με αρχηγούς τον Κύρο και τον Κναξάρη - εναντίον των Ασσυρίων. Στο παρακάτω απόσπασμα ο βασιλιάς των Ασσυρίων προσπαθεί να εμπυχώσει τους στρατιώτες του για μια επικείμενη μάχη.

Οί μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον ἐν τούτοις ἦσαν. Οἱ δὲ Ἀσσύριοι καὶ δὴ ἡρισθηκότες ἐξῆσαν τε θρασέως καὶ παρετάπτοντο ἐρωμένως. Παρέταπτε δὲ αὐτοὺς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐφ' ἄρματος παρελαύνων καὶ τοιάδε παρεκελεύετο. Ἄνδρες Ἀσσύριοι, νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι. Νῦν γὰρ ὑπὲρ ψυχῶν τῶν ὑμετέρων ὁ ἀγὼν καὶ ὑπὲρ γῆς ἐν ἣ ἔφυτε καὶ περὶ οἴκων ἐν οἷς ἐτρόφητε, καὶ ὑπὲρ γυναικῶν τε καὶ τέκνων καὶ περὶ πάντων ὧν πέπασθε ἀγαθῶν. Νικήσαντες μὲν γὰρ ἀπάντων τούτων ὑμεῖς, ὥσπερ πρόσθεν, κύριοι ἔσεσθε. Εἰ δ' ἠττηθήσεσθε, εὖ ἴστε ὅτι παραδώσετε ταῦτα πάντα τοῖς πολεμίοις. Ἄτε οὖν νίκης ἐρῶντες μένοντες μάχεσθε.[...] Μῶρος δὲ καὶ εἴ τις ζῆν βουλόμενος φεύγειν ἐπιχειροίη, εἰδὼς ὅτι οἱ μὲν νικῶντες σφύζονται, οἱ δὲ φεύγοντες ἀποθνήσκουσι μᾶλλον τῶν μενόντων. Μῶρος δὲ καὶ εἴ τις χρημάτων ἐπιθυμῶν ἤτταν προσίεται. Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι οἱ μὲν νικῶντες τά τε ἑαυτῶν σφύζουσι καὶ τὰ τῶν ἠττωμένων προσλαμβάνουσιν, οἱ δὲ ἠττώμενοι ἅμα ἑαυτοὺς τε καὶ τὰ ἑαυτῶν πάντα ἀποβάλλουσιν; ὁ μὲν δὴ Ἀσσύριος ἐν τούτοις ἦν.

ἡρισθηκότες: μετοχή παρακειμένου του ρημ. *ἀριστῶ* =γευματίζω
μῶρος: ανόητος
πέπασθε: παρακείμενος του ρημ. *πάομαι* =αποκτώ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Γ1. Να μεταφράσετε το χωρίο: «Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον ... πάντα τοῖς πολεμίοις.»

(Μονάδες 20)

Γ2. Πῶς προσπαθεῖ να ενθαρρύνει τους στρατιώτες του ο Ασσύριος βασιλιάς; Ποια εἶναι τα επιχειρήματά του ;

(Μονάδες 10)

Γ3α. Στο παρακάτω χωρίο να μεταφερθούν ὅλοι οι κλιτοί τύποι στον αντίθετο αριθμό:

«Νῦν γὰρ ὑπὲρ ψυχῶν τῶν ὑμετέρων ὁ ἀγὼν [...] καὶ περὶ οἴκων ἐν οἷς ἐτρόφητε, καὶ ὑπὲρ γυναικῶν τε καὶ τέκνων καὶ περὶ πάντων [...] ἀγαθῶν».

(μονάδες 5)

Γ3β. Να γραφούν οι ζητούμενοι τύποι των ρηματικών τύπων που δίνονται:
παρέταπτε: β' ενικό προστακτικής αορίστου στην ίδια φωνή.
ἀποθνήσκουσι: ο ίδιος τύπος στον παρακείμενο.
ἀποβάλλουσιν: απαρέμφατο μέλλοντα στην ίδια φωνή.
νικήσαντες: γ' ενικό ευκτικής ενεστώτα της ίδιας φωνής.
βουλόμενος: απαρέμφατο παρακειμένου.

(μονάδες 5)
(Μονάδες 10)

Γ4α. τοιάδε, Ἀσσύριοι, ἄνδρας, τούτων, βουλόμενος:

Να αναγνωριστούν συντακτικά οι ὅροι που δίνονται.

(μονάδες 5)

Γ4β. νικήσαντες: Να αναγνωριστεί συντακτικά η μετοχή (1 μονάδα) και να αναλυθεί στην αντίστοιχη δευτερεύουσα πρόταση. (μονάδες 3)

Γ4γ. «ὅτι παραδώσετε ταῦτα πάντα τοῖς πολεμίοις»: Να αναγνωριστεί συντακτικά το εἶδος και ο ρόλος της δευτερεύουσας πρότασης. (μονάδες 2)

(Μονάδες 10)

ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΕΠΙΤΥΧΙΑ !!!

ΑΡΕΙΤΟΛΜΟ

Δάφνη - Αγ. Δημήτριος